

Міністерство освіти і науки України
Черкаська обласна рада
Управління освіти і науки Черкаської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
Управління освіти та гуманітарної політики Уманської міської ради

Т. Г. ШЕВЧЕНКО В ОСВІТНЬОМУ І КУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ ХІХ - ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

(з нагоди 100-річчя з дня присвоєння імені Тараса Григоровича Шевченка
Комунальному закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»)

**Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної
конференції з міжнародною участю**

23-24 листопада 2023 року

TARAS SHEVCHENKO IN THE EDUCATIONAL AND CULTUROLOGICAL SPACE OF UKRAINE OF THE 19TH - EARLY 21ST CENTURIES

(dedicated to the 100th anniversary of the time Taras Shevchenko's name
was given to the Municipal Institution "Uman Taras Shevchenko
Professional College of Education and Humanities of Cherkasy
Regional Council")

**Proceedings of the Eighth All-Ukrainian Scientific and Practical
Conference with International Participation**

November, 23-24, 2023

Міністерство освіти і науки України
Черкаська обласна рада
Управління освіти і науки Черкаської обласної державної
адміністрації
Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
Управління освіти та гуманітарної політики
Уманської міської ради

**Т. Г. ШЕВЧЕНКО В ОСВІТНЬОМУ Й
КУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ
XIX – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XXI СТОЛІТТЯ,**

МАТЕРІАЛИ

VIII Всеукраїнської науково-практичної офлайн та онлайн
конференції з міжнародною участю
23-24 листопада 2023 р.

Умань – 2023

УДК: 37.017:871.161.2

Схвалено до друку на засіданні педагогічної ради Комунального закладу
«Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»,
протокол № X, XX.11.2023 р.

Т. Г. Шевченко в освітньому й культурологічному просторі України XIX – першої половини XXI століття, МАТЕРІАЛИ VIII-ої Всеукраїнської науково-практичної офлайн та онлайн конференції з міжнародною участю, присвяченої 100-річчю з дня присвоєння імені Тараса Григоровича Шевченка Комунальному закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради». 23-24 листопада 2023 р. Умань : ВПЦ «Візаві», 2023. – 272 с.

Збірник укладено за Матеріалами VIII-ої Всеукраїнської науково-практичної офлайн та онлайн конференції з міжнародною участю «Т. Г. Шевченко в освітньому й культурологічному просторі України XIX – першої половини XXI століття»

Видання розраховано на науковців, науково-педагогічних і педагогічних працівників, працівників дошкільних навчальних закладів, учителів, студентів.

Статті і тези подано в авторській редакції.

Автори матеріалів відповідають за автентичність, достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, покликання на них.

© КЗ «Уманський
гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж
ім. Т. Г. Шевченка Черкаської
обласної ради», 2023
© Автори, 2023

Культурно-просвітницька діяльність Тараса Шевченка.....	62
Мельничук Т. Ф.	
Шевченкова Україна.....	65
Мозуль І. В.	
Патріотичне виховання крізь призму спадщини Т. Г. Шевченка	71
Пахольчук І. С.	
Дата, яка гідна пошанування всіма.....	74
Сьоміна О. І., Бездушна І. В.	
Тарас Шевченко – поет, художник, мислитель.....	77
Чекан О. І.	
Тарас Шевченко та теоретичні засади його творчості.....	79
Чекан О. І., Кундрик М.	
Аналіз основних концептуальних підходів у формуванні готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього простору.....	81
Чекан О. І., Біляк О.	
Теоретичні засади розвитку графічних здібностей дітей у дошкільному віці.....	84
Чекан О. І., Сарканич М.	
Теоретико-методичні підходи до навчання дітей старшого дошкільного віку лічби.....	87
Чекан О. І., Сівач М.	
Теоретичні засади розвитку темпоритму мовлення дошкільників.....	91
Чекан О. І., Сікора Д.	
Особливості словника дітей старшого дошкільного віку.....	92
Чекан О. І., Шефер Е.	
Аспекти теоретичних засад щодо засвоєння дітьми значення слова.....	95
Чекан О. І., Шкріба В.	
Фактори формування соціалізації дітей дошкільного віку.....	96
Шарова Т. М.	
Значення творчості Тараса Шевченка у формуванні громадянської позиції обдарованої молоді.....	100
Амброзович Ж. В.	
Тарас Шевченко і боротьба українців проти чужоземних загарбників і внутрішніх ворогів за свою ідентичність, самобутність, свободу і незалежність впродовж першої	

значення слів (Д. Ельконін) [250]. Дошкільники проявляють інтерес до мовних явищ, що широко охоплює фонетику й семантику слова. Численні психологічні та психолінгвістичні дослідження (Т. Базжина, Р. Браун, С. Брунер, Л. Виготський, О. Леонтьєв, О. Шахнарович) переконують, що процес засвоєння семантичної структури слова проходить складний шлях розвитку – від формування предметної співвіднесеності слова до засвоєння його смислу й далі – узагальненого лексичного значення словесного поняття. Дослідники справедливо підкреслюють, що «рушійною пружиною» розвитку мовлення дитини є семантика мови (Д. Ельконін) [4].

О. Леонтьєв відзначає, що дитина поступово оволодіває узагальненим значенням слова, незалежно від окремих ситуацій і несуттєвих ознак. Таке значення засвоюється тоді, коли перед дитиною уточнюється предметна віднесеність слова в різних ситуаціях, або в процесі навчання, коли перед дітьми розгортається узагальнене значення слова [2]. Отже, педагогічна наука розмежовує поняття «смысл» і «значення» слова. На думку психологів, значення слова є необхідною, конституальною ознакою; становить стійку систему узагальнень, яка має різну глибину узагальнення предметів, що позначаються (Л. Виготський, О. Лурія).

Список використаних джерел:

1. Виготський Л. С. Мислення і мова / Л. С. Виготський. – К.: Видавництво АПН РСФСР, 1956 рік. 512 с.
2. Леонт'єв А. А. Слово про мовну діяльність / А. А. Леонт'єв. – К.: Видавництво «Наука», 1965 рік. 425 с.
3. Рубінштейн С. Л. До психології мови / С. Л. Рубінштейн. – Ленінград: Видавництво ЛГПІ, 1941 рік. – Сторінки 3–21.
4. Ельконін Д. Б. Розвиток мови в дошкільному віці / Д. Б. Ельконін. К.: Видавництво АПН РСФСР, 1958, 115 с.

ЧЕКАН О. І., ШКРІБА В.

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.

Соціалізація особистості як об'єкт міждисциплінарного наукового вивчення перебуває сьогодні в центрі уваги дослідників різних наук. Це складова частина процесу становлення особистості, в

результаті чого формуються її соціальні якості, які виявляються в соціально-організованій діяльності.

Так, уважаємо за необхідне проаналізувати розуміння «процесу соціалізації» у філософії, психології, соціології та педагогіці. Це дасть можливість систематизувати його вагомі складові для моделювання процесу ефективного формувального впливу на особистість дитини дошкільного віку. У процесі розвитку наук про людину сформувався сукупність поглядів на соціалізацію, що об'єднує ідеї про нерозривний зв'язок з освітою та вихованням; про зв'язок соціалізації з адаптивними процесами; про соціальні контакти як один із змістовних боків соціалізації; про значення самосвідомості, соціальної орієнтації та розвитку мовлення для успішної соціалізації. Соціалізація розглядається як процес набуття людьми соціального досвіду та ціннісних орієнтацій, потрібних для виконання соціальних ролей.

Процес соціалізації став об'єктом наукових пошуків досить давно й має давнє походження. До сучасних моделей соціалізації належать: психоаналітична або «особистісного контролю» (З. Фрейд), «рольового тренінгу» (Т. Парсонс), «соціального навчання» (Г. Долат, Б. Скіннер), «міжособистісного спілкування» (Ч. Кулі, Дж. Мід), «когнітивна модель» (Ж. Піаже, А. Маслоу), «еволюційна теорія» (Е. Еріксон) тощо. Видатні педагоги 20 – 30-х років ХХ століття П. Блонський, Г. Ващенко, О. Залужний, А. Макаренко, С. Русова, Я. Чепіга, С. Шацький у своїх працях зверталися до окремих характеристик процесу соціалізації.

Методологічною основою для розуміння процесу соціального становлення дитини в психології ХХ століття стали положення теорії психічного розвитку, висунуті й обґрунтовані в працях російських учених Л. Божович, Л. Виготського, Д. Ельконіна, М. Лісіної, О. Леонтьєва, та ін. Їхні теоретичні побудови враховують той факт, що для розуміння розвитку неможливо розглядати дитину як відокремленого індивіда, а необхідно врахувати соціальну ситуацію, до якої вона залучена.

Загальновідомо, що Л. Виготський першим увів у науковий обіг ідею та поняття «соціальної ситуації розвитку як системи стосунків між дитиною певного віку й соціальною дійсністю». На думку П. Блонського, такий момент необхідний для всіх динамічних змін, що відбуваються в розвитку дитини впродовж відповідного періоду й визначає «цілком і повністю ті форми і той шлях, опановуючи які,

дитина набуває нових якостей особистості, бере їх з соціальної дійсності як основного джерела розвитку, той шлях, за яким соціальне стає індивідуальним» [2].

Основи теоретичних підходів до аналізу становлення особистості дитини у вітчизняній психології закладені, крім Л. Виготського також О. Леонтьєвим. Психічний розвиток він трактував як результат привласнення дитиною соціально-історичного досвіду, який відбувається через оволодіння моральними зразками шляхом інтеріоризації соціальних норм [2]. О. Леонтьєв наголошує, що особистість народжується двічі: «вперше – коли в дитини з'являється у виражених формах полімотивованість та підкорення її дій (феномен «гіркої цукерки» чи схожість такої ситуації), вдруге – коли виникає свідомість особистості». Л. Божович стверджує, що протягом раннього й дошкільного віку головним агентом формування особистості дитини залишається дорослий, підтримка і схвалення якого є необхідними умовами «врівноваженості» дитини з соціумом [3].

У 60-ті роки ХХ століття деякі філософи, соціологи й соціальні психологи запроваджують у науковий ужиток термін «соціалізація» (Н. Андрєєнкова, І. Кон, Б. Паригін та ін.). У 70 – 80-х роках з'являється низка досліджень, присвячених аргументованій критиці зарубіжних концепцій соціалізації.

Одним із перших послідовних і ґрунтовних теоретиків соціалізації у вітчизняній науці є І. Кон. Досліджуючи проблему соціалізації, він розглядає її філософські, соціологічні, соціально-психологічні, етнографічні й педагогічні аспекти проблеми [4].

Особливе значення в контексті нашого дослідження мають концепції соціалізації, розроблені Г. Андрєєвою та А. Петровським.

У працях В. Мухіної проблема соціалізації аналізується в межах концепції феноменологічного (виняткового) розвитку і буття особистості, відповідно до якого індивідуальне буття людини визначається як соціальна одиниця. Розвиток особистості розглядається в процесі соціалізації через діалектичну єдність внутрішніх умов, передумов і внутрішньої позиції особистості, яка виникла в онтогенезі. Заслугує на увагу обґрунтована думка дослідниці про те, що соціальний простір освоюється дитиною поступово, через її прагнення реалізувати своє домагання на визнання. А отже, в основі цього аспекту закладене бажання дитини отримати «соціальне схвалення» і бути оціненою як «хороша» дитина. Тобто,

особистість таким чином виробляє ціннісне ставлення до того, що «потрібно», засвоює моральні норми [5].

Продуктивними для розвитку теорії становлення особистості є сучасні теоретико-експериментальні дослідження таких українських психологів: І. Бега, М. Боришевського (самосвідомість як механізм регуляції поведінки), О. Киричука, Т. Титаренко (вчинковий смисл психологічних феноменів), Н. Максимової (роль виховання в психічному розвитку дитини), Г. Костюка (навчання і розвиток особистості), М. Вовчик-Блакитної (передумови розвитку особистості в ранньому дитинстві), В. Моляко, В. Рибалки (творча активність особистості), О. Кононко (психологічні основи особистісного становлення дошкільника) та ін..

На думку Г. Костюка, індивід стає суспільною істотою, особистістю залежно від формування свідомості і самосвідомості, системи психічних властивостей, яка внутрішньо визначає його поведінку, дає змогу брати участь у суспільному житті, творенні суспільно необхідних матеріальних і духовних цінностей. При цьому «об'єктивна соціальна сутність особистості завжди реалізується суб'єктивними психічними засобами» [4].

Актуальним та значущим для нашого дослідження є твердження І. Бега про те, що «особистісно орієнтоване виховання передбачає мету формування і розвитку в дитини особистісних цінностей. Лише вони завдяки своїм сутнісним показникам здатні виконувати функцію вищого критерію для орієнтації індивіда у світі й опори для особистісного самовизначення» [1]. Автор розкриває сутність нової освітньої парадигми – особистісно орієнтованого виховання, визначає психолого-педагогічні засади створення інноваційних технологій і розв'язання соціально-моральних завдань, спрямованих на соціалізацію особистості в умовах сучасного соціуму [1].

Отже, діяльність засобів масової інформації – організований процес передавання різноманітної інформації від суспільства до особистості дитини, що впливає на її формування.

Процес соціалізації – це засвоєння дитиною-дошкільником норм, правил, законів суспільного буття та сприйняття зовнішнього світу. Важливим моментом соціалізації є її стихійність, адже певні знання дитина отримує не тільки через цілеспрямований процес виховання й навчання, а й через інформацію ЗМІ. Засоби масової

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>